

Milan Varda*

Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka

Prava domorodaca na resurse: Zašto se (ne) mogu opravdati?

Apstrakt

Rad ispituje da li domorodačko stanovništvo treba da ima pravo da upravlja resursima na teritoriji koju nastanjuje. Rad pokazuje kako etatički argument prema kojem resursi treba da pripadnu državi nije moralno opravdan. Takođe pokazuje i kako je pravo na samoopredeljenje previše moralno arbitrarno kako bi opravdalo vlasništvo domorodaca nad resursima. Zbog toga rad tvrdi da je princip privrženosti najbolji način da se opravda vlasništvo domorodaca nad resursima. Rad pokazuje i pojedine probleme principa privrženosti i nudi „princip ograničene privrženosti” kao rešenje. Rad na osnovu toga tvrdi da se prava domorodaca na resurse mogu opravdati samo ukoliko je teritorija na kojoj se resursi nalaze neophodna za ostvarivanje životnih planova domorodaca i ukoliko to ostvarivanje ne zadire u osnovna ljudska prava ostalog stanovništva.

Ključne reči:

domorodačko stanovništvo, pravo na resurse, princip privrženosti, redistributivna pravda, liberalni egalitarizam

UVOD

U ovom radu ću razmatrati da li prirodni resursi treba da pripadaju domorodačkom stanovništvu na čijoj su teritoriji. Interesuje me zašto se takva raspodela (ne) može opravdati, kao i to koje su granice takvog opravdanja.

* milan.varda@fpn.bg.ac.rs

Navedeno pitanje je značajno jer su ti resursi od velikog značaja za ekonomiju budući da mogu biti i dobri sami po sebi, kao i sredstva za stvaranje novih dobara.¹ Zbog toga, znati kako prirodni resursi treba da budu distribuirani, kao i granice potencijalne redistribucije, može imati uticaja na distributivnu pravdu. U radu tvrdim da država ne treba da ima pravo da upravlja resursima koji se nalaze na teritoriji domorodačkih naroda, osim u izuzetnim okolnostima. Takođe tvrdim i da samoopredeljenje nije dovoljno dobro opravdanje za upravljanje prirodnim resursima ni kod autohtonog stanovništva, ni u slučaju države. Moja teza jeste da prirodni resursi treba da pripadaju domorodačkom stanovništvu teritorije, ali samo ukoliko su ti resursi povezani sa njihovim životnim planom, i ukoliko njihovo pravo nad raspolaganjem tim resursima ne zalazi u osnovna ljudska prava ostalog stanovništva. Tvrdim da u svim ostalim slučajevima koji ne zadovoljavaju ova dva uslova ne postoji opravdanje za odstupanje od egalitarne distribucije resursa. Ovakva teza, zbog primarnog fokusa na individualnu koncepciju dobra i životni plan, kao i zbog uzimanja u obzir egalitarne redistribucije kao sekundarnog kriterijuma, pripada liberalnoj egalitarnoj tradiciji političke teorije.²

Ovaj rad će imati pet delova. Prvi deo će ukratko predstaviti zbog čega je pravo domorodačkog stanovništva na resurse značajno. Drugi deo će pokazati kako argument samoopredeljenja ne može adekvatno odbraniti poziciju da resursi treba da pripadaju državi. Treći deo će pokazati kako argument samoopredeljenja ne može opravdati ni vlasništvo nad resursima od strane domorodačkih naroda. Četvrti deo će pokazati kako princip povezanosti nudi adekvatnije opravdanje za domorodačko stanovništvo da poseduje prava na resurse na teritoriji koju nastanjuje. Peti deo će, koristeći liberalni egalitarizam i intuicionizam, pokazati gde moraju biti postavljene granice prava na resurse.

DOMORODAČKO STANOVNIŠTVO I RESURSI NA NJIHOVOJ TERITORIJ

Prvo je neophodno objasniti šta je uopšte domorodačko stanovništvo. Domorocima se smatraju oni ljudi koji su rođeni na teritoriji na kojoj žive.³ U akademskim krugovima je prihvaćeno da je domorodačko stanovništvo ono stanovništvo koje živi na istoj teritoriji vekovima, još od pre nastanka

¹ Margaret Moore, "Natural Resources, Territorial Right and Global Distributive Justice", *Political Theory*, Vol. 40, No. 1, 2012, p. 86.

² Will Kymlica, *Contemporary Political Philosophy: An Introduction*, Oxford University Press, Oxford, 2002, pp. 64–65.

³ Andre Beteille, "The Idea of Indigenous People", *Current Anthropology*, Vol. 39, No. 2, 1998, p. 188.

modernih nacionalnih država.⁴ Ovaj rad će se držati ovog akademskog razumevanja domorodačkog stanovništva. Domorodački narodi su povezani sa zemljom na kojoj žive još od davnina, ali je sa stvaranjem modernih država, kolonijalizmom, razvojem ekstraktivnih industrija, i drugim procesima koji nisu poštovali domorodačka prava, došlo do uzurpacije njihovog načina života.⁵ Kako bi se zaštitio njihov način života mnogi smatraju da se njihova prava nad prirodnim resursima koji pripadaju domorodačkoj teritoriji moraju zaštititi.⁶

Jako je važno imati u vidu zbog čega su resursi značajni. Kada govorim o resursima prvenstveno govorim o koristima koje posedovanje resursa donosi, a ne o koristima od samih resursa, budući da se retko koriste sirovi.⁷ Na primer, niko neće koristiti sirovu naftu nego će profitirati od njene upotrebe kroz čitav lanac nabavki. Dodatno, važno je imati u vidu da vlasništvo nad resursima ne vodi nužno do prosperiteta zajednica. To se jasno može videti iz mnogih primera. Brojne države koje su bogate resursima su upale u takozvanu kletvu resursa (engl. *resource curse*) gde je njihova ekonomija postala zavisna od ekstrakcije i gde zbog toga nema razvoja neekstraktivnih grana industrije i usluga.⁸ Sa druge strane, pojedine države su, poput Japana, izrazito razvijene uprkos manjku prirodnih resursa. Vlasništvo nad prirodnim resursima ne vodi automatski do prosperiteta, ali ono jeste od koristi za prosperitet. Upravo zbog prosperiteta, ono što je od interesovanja u ovom radu jesu koristi koje dolaze od tih resursa. Međutim, činjenica da postoje koristi od posedovanja i upotrebe prirodnih resursa vodi do pitanja pravedne raspodele. Pravednost raspodele je potrebno normativno ispitati.

Da li domorodačko stanovništvo treba da ima pravo da upravlja prirodnim resursima na svojoj teritoriji? Ovo je centralno pitanje na koje ovaj rad treba da iznese normativni odgovor. Takođe, rad će dati odgovor i na to zbog čega se ta prava mogu, odnosno ne mogu opravdati. U idealtipskoj formi, pravo domorodaca na resurse se može razumeti u formi sledećeg normativnog iskaza, „domorodačko stanovništvo treba da ima prava da upravlja prirodnim resursima na teritoriji na kojoj živi”. Ovo pravo se naizgled možda intuitivno i

⁴ Andre Beteille, "The Idea of Indigenous People", *Current Anthropology*, Vol. 39, No. 2, 1998, p. 188.

⁵ *Ibidem*, pp. 188–189.

⁶ Dorothy L. Hodgson, "Introduction: Comparative Perspectives on the Indigenous Rights Movement in Africa and the Americas", *American Anthropologist*, Vol. 104, No. 4, 2002.

⁷ Chris Armstrong, "Natural Resources: The Demands of Equality", *Journal of Social Philosophy*, Vol. 44, No. 4, 2002, p. 331.

⁸ Giles Atkinson and Kirk Hamilton, "Savings, Growth and the Resource Curse Hypothesis", *World Development*, Vol. 31, No. 11, 2002, pp. 1793–1807.

čini opravdanim, ali njeno opravdanje mora zavisiti ne samo od intuicije, već i od osnovnih principa koji to mogu zaštititi. Sada ću pokazati zašto smatram da domorodačko stanovništvo, a ne država, treba da bude nosilac prava nad prirodnim resursima.

NEADEKVATNOST DRŽAVE KAO NOSIOCA PRAVA

Kako bih pokazao zbog čega država ne može biti nosilac prava na resurse prvo moram predstaviti etatiističku verziju argumenta (engl. *statist argument*), prema kojoj resursi treba da pripadaju državi na čijoj su teritoriji. Prema ovom argumentu, resurse treba da kontroliše država zbog dva razloga. Prvi je činjenica da država ima prinudni aparat koji jedino njoj omogućava da štiti i raspodeljuje resurse.⁹ Ipak, Margaret Mur (Margaret Moore) pokazuje da ovaj argument nije adekvatan budući da se mnogi resursi štite na globalnom nivou.¹⁰ Na primer, okean i atmosfera se moraju štititi globalno jer ne zavise od državnih granica.¹¹ Zbog toga Margaret Mur prikazuje i drugi argument, prema kojem pravo na kontrolu nad resursima dolazi od prava na samoopredeljenje naroda.¹² Margaret Mur smatra da je narod zajednica koja se opredelila da ima državu.¹³ Ovakva zajednica, koju naziva i samoopredeljujućom zajednicom, sporazumno odlučuje o formiranju svoje zajednice, kao i o tome kako će vladati svojom teritorijom.¹⁴ Prema ovom pristupu narod, kao samoopredeljujuća zajednica, sam odlučuje o tome kako će koristiti resurse, budući da se sam opredelio da ima državu.¹⁵ Iako Margaret Mur ne daje eksplicitno razlog zbog kojeg bi to bilo moralno značajno i opravdavajuće, razlog je implicitno prisutan. Može se reći da je kontrola nad resursima rezultat narodne volje, a da je upravo ta volja intristično moralno značajna. Prema tome, pravo države da upravlja prirodnim resursima potiče od prava na samoopredeljenje kojim je nastala, kao i faktičke kontrole nad resursima koju imaju. Međutim, argument samoopredeljenja, iako logički validan, ne može biti ispravan i ne može se odnositi na državu, što ću upravo pokazati.

⁹ Margaret Moore, "Natural Resources, Territorial Right and Global Distributive Justice", op. cit., p. 87.

¹⁰ *Ibidem*, p. 87.

¹¹ *Ibidem*, p. 87.

¹² *Ibidem*, p. 88.

¹³ *Ibidem*, pp. 85–86.

¹⁴ *Ibidem*, pp. 85–98.

¹⁵ *Ibidem*, p. 88.

Tvrdim da samoopredeljenje ne može potvrditi argument da država treba da upravlja resursima, zbog toga što države nisu nastale niti funkcionišu u skladu sa ovako definisanim samoopredeljenjem, kao i zbog toga što neretko sprečavaju istinsko samoopredeljenje. Pre nego što objasnim ovo, treba napomenuti da i Murova ima skepticizam u vezi etatističke tvrdnje.¹⁶ Postoje bar tri razloga zbog kojih samoopredeljenje nije ispravan princip za opravdanje državnih prerogativa. Prvi razlog leži u tome što postojanje država i državnih granica skoro nikada nije rezultat samoopredeljenja, već zavisi od brojnih drugih faktora.¹⁷ Većina savremenih država je nastala nakon Drugog svetskog rata kroz proces dekolonizacije. Većina tih država ima iste granice koje su iscrtale kolonijalne imperije.¹⁸ Iako jesu imale samoopredeljenje kada su se borile za nezavisnost protiv kolonijalnih vlasti, njihov kapacitet za pravo samoopredeljenje je bio ograničen granicama koje su kolonijalne sile iscrtale, a te granice postoje i do današnjih dana.¹⁹ To znači da većina svetskih država zapravo i nisu samoopredeljujuće zajednice onako kako ih Margaret Mur definiše.

Drugi problem kod svođenja principa samoopredeljenja Margaret Mur na državu tiče se činjenice da države ne upravljaju resursima kao samoopredeljujuće zajednice. U mnogim državama narodi imaju ograničen, ili pak nikakav uticaj na vlast. Pojedine države, poput Severne Koreje, jesu diktature bez ikakvih mogućnosti za narod da utiče na vlast. U savremenom svetu postoji česta pojava takozvanih zarobljenih država, u kojima korupcija i lobi-ranje vode do ometanja rada državnih institucija.²⁰ U ovakvim državama se, zbog remetilačkog faktora partikularnih interesa, sprečava da država odlučuje kao samoopredeljujuća zajednica. Čak i Sjedinjene Američke Države, zapadna država koju gotovo svi smatraju demokratskom, ima izborni koledž koji nekad menja volju većine stanovništva. Ovo znači da u mnogim državama narod nema kontrolu nad vlašću, te nema ni kontrolu nad resursima kojima vlada upravlja. Prema tome, narod države najčešće ne upravlja nad upotrebom resursa kao samoopredeljujuća zajednica.

¹⁶ Margaret Moore, "Natural Resources, Territorial Right and Global Distributive Justice", op. cit., p. 89.

¹⁷ Nikola Beljinac, *Predmet i priroda patriotske privrženosti u pluralnim društvima*, doktorska teza, Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka, 2019, str. 196.

¹⁸ Tim Hyde, "Are Colonial Era Borders Drawn by Europeans holding Africa Back?", *American Economic Association*, July 31, 2016. Available from: <https://www.aeaweb.org/research/are-colonial-era-borders-holding-africa-back> (Accessed May 28, 2022).

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ Ivan Vujačić i Jelica Petrović-Vujačić, „Ekonomske sistemi i novi politički kapitalizam”, *Godišnjak Fakulteta političkih nauka*, Vol. 12, No. 19, 2018, p. 117.

Treći problem kod etatičkog argumenta jeste taj što države u pojedinim slučajevima čak i sprečavaju istinski samoopredeljujuće domorodačke zajednice da upravljaju resursima na svojoj teritoriji. Jedan od brojnih primera je Brazil, u kojem vlada dozvoljava ekstrakciju nafte koja direktno šteti domorodačkom stanovništvu na teritoriji Amazonije.²¹ U Amazoniji postoji niz domorodačkih zajednica koje izbegavaju bilo kakav kontakt sa spoljašnjim svetom, a ekstrakcija nafte odobrena od strane države im nameće prisustvo korporacija na teritoriji koju nastanjuju.²² U suštini, država nekada čak i sprečava zaista samoopredeljujuće u sprovođenju svog samoopredeljenja. Iz dosadašnjeg izlaganja se može videti da samoopredeljenje ne može da se koristi da opravda državnu kontrolu nad resursima budući da države same često nisu samoopredeljujuće zajednice, zbog toga što se njima ne upravlja u skladu sa samoopredeljenjem, a posebno zbog toga što nekad čak i sprečavaju istinske samoopredeljujuće zajednice da ostvare sopstveno samoopredeljenje. Iako je ovaj deo pokazao da samoopredeljenje ne kvalifikuje državu kao nosioca prava nad resursima sa domorodačkih teritorija, to ne znači da pravo na samoopredeljenje ne može da se iskoristi da opravda pravo na upravljanje prirodnim resursima. To bi upravo moglo biti opravdanje za domorodačke narode kao nosioce. To je nešto što treba ispitati.

NEADEKVATNOST SAMOOPREDELJENJA KAO OPRAVDANJA

Iako je teza rada da domorodački narodi pod posebnim uslovima treba da imaju kontrolu nad resursima, tvrdim da pravo na samoopredeljenje ne nudi adekvatno opravdanje za tu kontrolu. Samoopredeljenje nije adekvatan princip koji može biti opravdanje za neku grupu da ima koristi od resursa. Činjenica da se neko rodio na nekom mestu je puka sreća. Osoba nije imala uticaj na tu odluku i zbog toga ne treba da ima primat nad resursima te teritorije. To znači da je ova nejednakost osetljiva na okolnosti, a neosetljiva na izbore. Takva pravda je arbitrarna, a ne nepristrasna, i suprotna je u odnosu na osnovne ljudske intuicije.²³ Ne postoji moralno značajan razlog zbog kojeg bi neko ko je rođen u plodnoj državi bogatoj naftom trebalo da zasluži sve koristi tih resursa, a da ih neko ko je rođen u pustinji bez nafte ne zasluži. Nikakva aktivnost ovih ljudi nije uticala na redistribuciju, već je sve to puka

²¹ Matt Finer, Jenkins N. Clinton, Pimm L. Stuart, Brian Keane, and Carl Ross, "Oil and Gas Projects in the Western Amazon: Threats to Wilderness, Biodiversity, and Indigenous Peoples", *PLoS ONE*, Vol. 3, No. 8, 2008: e2932.

²² *Ibidem*, p. 1

²³ John Rawls, *A Theory of Justice*, Belknap Press, Cambridge, 1999, p. 14.

sreća.²⁴ Sposobnost ljudi da sprovode svoju koncepciju dobra i da vode dostojanstven život ne treba da zavisi od tako arbitrarnog principa. Pravednije je da se nejednakosti između grupa bogatih resursima i grupa bez resursa regulišu na osnovu principa jednakosti.²⁵ Postoje i veći potencijalni problemi kod principa samoopredeljenja.

Problem arbitrarne nejednakosti takođe može dovesti i do ekstremnih ishoda. Sada ću izvesti jedan misaoni eksperiment. Neka u eksperimentu budu samo dva plemena koja postoje u predmodernom svetu. Zamisliću da oba plemena sprovode ista unutarplemenska pravila, kao i da sprovode iste aktivnosti na osnovu samoopredeljenja. Međutim, jedno pleme živi na jako plodnoj zemlji, a drugo na potpuno neplodnoj. Članovi prvog plemena bi prosperirali. Članovi drugog bi, sa druge strane, sigurno gladovali, a pleme bi u nekom trenutku verovatno i nestalo. Ta razlika u ishodima ne bi bila rezultat nikakvih odluka, jer bi iste odluke trebalo da vode do istih posledica. Upravo suprotno, razlika u ishodima bi bila rezultat postojanja resursa, odnosno okolnosti. Prema tome, ovakvi ishodi su totalno moralno arbitrarni. Ovakav ishod je moralno pogrešan i iz perspektive normativnog individualizma i iz perspektive normativnog kolektivizma.²⁶ Prema prvom, zbog toga što bi došlo do izgladnjivanja pojedinaca, a prema drugom zbog toga što bi dovelo do nestanka zajednice. U oba slučaja rezultat bi bio takav zbog okolnosti, a ne zbog izbora. Slične stvari se mogu dešavati i u stvarnom svetu. Iako današnje situacije nisu toliko dramatične, ishodi jesu nepravedni, što znači da samoopredeljenje nije dovoljno dobar princip na osnovu kojeg se može opravdati domorodačka kontrola resursa. Da li ovo znači da kontrola nad resursima ne treba da pripada domorocima na čijoj su teritoriji? Da li je jednostavno potrebno uzimati te resurse i vršiti preraspodelu u skladu sa načelom liberalno egalitarne redistribucije? Odgovor na ova pitanja treba tražiti u drugim principima.

PRINCIP PRIVRŽENOSTI KAO OPRAVDANJE

Princip privrženosti (engl. *attachment principle*) nudi mnogo bolje opravdanje zbog kojeg bi trebalo dati domorodačkom stanovništvu pravo da upravlja resursima na teritoriji koju nastanjuju. Ovaj princip je mnogo uži od principa samoopredeljenja. Kris Armstrong (Chris Armstrong) pokazuje, kako

²⁴ Chris Armstrong, "Natural Resources: The Demands of Equality", op. cit., pp. 331–347.

²⁵ *Ibidem*, p. 334.

²⁶ Normativni individualizam je pozicija prema kojoj boljitak pojedinaca treba da bude u fokusu pravde. Normativni kolektivizam je pozicija prema kojoj boljitak zajednica treba da bude fokus pravde.

prema principu privrženosti, domorodački narodi treba da dobiju vlasništvo nad resursima samo ukoliko bi ekstrakcija tih resursa negativno uticala na njihove životne planove.²⁷ To znači da samo oni ljudi kojima su pojedini prostori neophodni za sprovođenje životnih planova, odnosno čiji su životni planovi za tu teritoriju privrženi, treba da imaju vlasništvo nad resursima na toj teritoriji.²⁸ Ovakvi ljudi planiraju da sprovode čitave svoje živote kroz povezanost sa tom teritorijom.²⁹ Ostali ljudi ne treba da imaju pravo da vrše ekstrakciju resursa, čak i ako ih domorodačko stanovništvo ne koristi, jer bi to bilo protivno privrženosti domorodaca.³⁰ Na primer, plemena koja žive u kišnim šumama smatraju drveće kao ključni element svojih životnih planova budući da se planiranje njihovog čitavog života formira oko tih šuma. Aktivnosti poput lova, sakupljanja i stanovanja u malim šumskim naseljima mogu biti deo njihovog životnog plana. Prema tome, oduzimanje drveća od tih plemena dovelo bi do kraha životnih planova članova plemena jer ne bi mogli da žive život u skladu sa svojim planovima. Pojedincima iz naftnih kompanija koji profitiraju od ekstrakcije nafte ispod šume ona nije neophodna za njihov životni plan, dok plemenima jeste. Ovaj princip je uklopiv u postojeće normativne teorije.

Princip privrženosti je u potpunosti kompatibilan sa liberalnim egalitarizmom jer je potpuno u skladu sa egalitarnom redistribucijom, sa izuzetkom pojedinačnih slučajeva privrženosti.³¹ Princip predlaže egalitarnu redistribuciju u svim slučajevima u kojima ne postoji jasna privrženost. Ne samo to. Čak i u slučajevima kada su resursi neophodni za životni plan, privrženost je kompatibilna sa egalitarizmom.³² Zapravo je koncept životnog plana gotovo identičan koncepciji dobra Džona Rolsa (John Rawls), što znači da ovaj princip može biti integralni deo nekih liberalno-egalitarnih teorija.³³ Prema tome, princip privrženosti traži da ljudi imaju egalitarnu distribuciju koristi od prirodnih resursa, izuzev u slučajevima kada koristi iz tih resursa ometaju

²⁷ Chris Armstrong, "Justice, Attachment and Natural Resources", *Journal of Political Philosophy*, Vol. 22, No. 1, 2013, pp. 53–57.

²⁸ Chris Armstrong, "Against 'Permanent Sovereignty' over Natural Resources", *Politics, Philosophy and Economics*, Vol. 14, No. 2, 2015, p. 137.

²⁹ Chris Armstrong, "Justice, Attachment and Natural Resources", op. cit., pp. 49–50.

³⁰ *Ibidem*, pp. 53–57.

³¹ *Ibidem*, p. 48.

³² *Ibidem*.

³³ Leif Wenar, "John Rawls", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2017 Edition), Edward N. Zalta (ed.), 2017. Available from: <https://plato.stanford.edu/archives/spr2017/entries/rawls/> (Accessed May 22, 2022).

konceptiju dobra koje pojedinci ili grupe imaju. Princip privrženosti mi se čini kao mnogo bolje opravdanje za vlasništvo nad resursima od samoopredeljenja budući da ne vodi do toliko arbitrarnih ishoda, već dovodi do nejednakosti koja je mnogo više neosetljiva na okolnosti, a osetljiva na izbore. Ipak, i ovaj princip ima manjkavosti.

PROBLEM PRINCIPA PRIVRŽENOSTI

Princip privrženosti, slično kao i princip samoopredeljenja, može dovesti do izrazito nepravednih ishoda. Problem je u tome što se daje primat životnim planovima, budući da se egalitarna redistribucija odvija tek nakon uzimanja životnih planova u obzir. Ovo jeste generalno u skladu sa liberalno-egalitarnim teorijama, budući da sposobnost za sprovođenje koncepcije dobra ima primat u odnosu na egalitarnu raspodelu.³⁴ Činjenica da zaštita životnih planova utiče na egalitarnu distribuciju može biti moralno opravdana, ali Kris Armstrong ne odgovara na pitanje do koje tačke taj primat može da ide. To je potencijalno veoma značajan problem. Ponovo ću iskoristiti misaoni eksperiment da pokažem problem. Neka u ovom eksperimentu postoji ostrvo sa okvirno milion stanovnika koje vodi pretežno urbani način života. Neka na tom ostrvu u velikoj šumi, koja je bogata drvećem i ugljem koji se nalazi ispod te zemlje, živi pleme koje ima oko stotinu stanovnika. Neekstraktovanje resursa zarad ovog plemena može se činiti pravednim. Međutim, šta ukoliko se pleme prvenstveno bavi lovom i sakupljanjem zarad preživljavanja? Ono bi moralo biti relativno nomadsko, jer bi se kretalo kroz celu šumu u potrazi za hranom. To bi bio njihov životni plan. Ovo bi značilo da cela ta teritorija i prisutno drveće (koje je neophodno za lov i sakupljanje) pripada njima, i da ni drveće ni uglj ne bi smeli da budu ekstraktovani od strane ostalog stanovništva. Ni ovo možda nije nužno nepravedno. Ali, eksperiment sada pretpostavlja dolazak hladne zime. Pleme bi jednostavno koristilo to drveće da se zagreje. Milion ljudi, sa druge strane, ne bi moglo da koristi ni drva ni uglj da se zagreje i to bi dovelo do brojnih žrtava. Ovo je izuzetno nepravedan ishod. Mnogi ljudi bi jednostavno preminuli zbog zaštite životnih planova jedne male grupe. Opšteprihvaćena bazična intuicija da ljudi imaju pravo na život ovo ne može opravdati. Činjenica da je redistribucija osetljiva na životne planove nikako ne može opravdati gubitak prava na život. Ovo pokazuje da princip privrženosti, sam po sebi, takođe nije nužno pravedan. Međutim, ovo je rešivo ako se princip ograniči.

³⁴ Leif Wenar, "John Rawls", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2017 Edition), Edward N. Zalta (ed.), 2017. Available from: <https://plato.stanford.edu/archives/spr2017/entries/rawls/> (Accessed May 22, 2022).

OGRANIČENA PRIVRŽENOST KAO OPRAVDANJE

Očigledno je da je principu privrženosti potrebno ograničenje kako bi pristup bio opravdavajući. Iako je prioritizacija životnih planova manje grupe nad egalitarnom redistribucijom pravedna, prioritizacija životnih planova nad postojanjem drugih ljudi nikako ne može biti. Ovaj problem se može rešiti postavljanjem barijere principu privrženosti. Takva barijera bi morala da spreči kršenje osnovnih intuicija poput prava na život. Barijera koju zbog toga predlažem jesu osnovna ljudska prava. Ova barijera je jako široka, tako da je istovremeno i nejasna. Ipak, jasno je da neka prava, poput prava na život, treba da imaju primat nad principom privrženosti. Mnogi dokumenti Ujedinjenih nacija, poput Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, upravo štite ovakva osnovna ljudska prava.³⁵ Stavljanje osnovnih prava ispred principa privrženosti sprečava ekstremne nepravde kakve je pokazao prethodno izveden misaoni eksperiment. Ovo ograničenje možda deluje kao previše tanko opravdanje. Ipak, činjenica da sprečava oduzimanje prava na život ne znači da privrženost ne može ometati životne planove drugih, nedomorodačkih, stanovnika. Tvrdim da ovako formulisano ograničenje može da štiti i njihove težnje prema životnim planovima.

Ograničenje u vidu osnovnih ljudskih prava ne samo da sprečava najnepravednije okolnosti do kojih princip privrženosti može dovesti, nego sprečava i potencijalno sprečavanje ispunjavanja životnih planova drugih ljudi. Zaštitom prava, poput prava na obrazovanje, prava na zaposlenje, i prava na socijalnu sigurnost, osigurava se pravo nedomorodačkim pojedincima da sprovedu svoje životne planove koji su nezvezani za domorodačku teritoriju. Otvaranje mogućnosti ljudima da teže svojoj koncepciji dobra, odnosno životnom planu, upravo i zavisi od ovakvih prava.³⁶ Koristeći ovakvu vrstu ograničenja, distorzija koju pravi princip privrženosti u odnosu na jednaku preraspodelu ne može značajno štetiti drugima, niti ih sprečiti da oni sami sprovedu u delo svoje životne planove. Ograničenje u vidu osnovnih ljudskih prava je još uvek široko i nedovoljno precizno ograničenje, ali, bez obzira na to, ovo ograničenje čini princip privrženosti vrlo upotrebljivim opravdanjem. Prema tome, princip ograničene privrženosti je valjan argument kojim se može pravdati pravo na resurse domorodačkih naroda budući da ne zadire u osnovna prava drugih ljudi, sprečavajući i velike nepravde i potencijalni negativni uticaj na životne planove nedomorodaca.

³⁵ "Universal Declaration on Human Rights", *United Nations*, No. 217, Paris, 1948.

³⁶ Adam Swift, *Political Philosophy: A Beginner's Guide for Students and Politicians*, Cambridge: Polity Press, 2014, p. 104.

Na osnovu prethodno rečenog, može se reći da domorodačko stanovništvo treba da ima pravo nad prirodnim resursima u svojoj teritoriji zbog principa privrženosti, ali da to pravo mora biti ograničeno osnovnim ljudskim pravima ostalog stanovništva. Treba imati u vidu da su ovo teško ostvarivi uslovi. Kako bi se uopšte ostvario princip privrženosti potrebno je da data teritorija bude snažno povezana sa životnim planovima domorodaca, što nije uvek slučaj. Takođe, potrebno je da prava na teritoriju ne zadiru u osnovna ljudska prava drugih ljudi, što dodatno sužava domen primene ovog principa. Iako domorodačko stanovništvo treba da ima pravo nad resursima u teritoriji koju nastanjuje, to pravo može biti pravedno samo ukoliko se zadovolje izneti kriterijumi. Ukoliko se oni ne zadovolje ni samoopredeljenje ni privrženost ne mogu dati dovoljno snažno opravdanje da se spreči egalitarna distribucija koristi od resursa.

ZAKLJUČAK

Ovaj rad je pokazao da domorodačko stanovništvo treba da ima pravo na prirodne resurse na teritoriji koju nastanjuje. Rad je pokazao kako princip samoopredeljenja ne može opravdati vlasništvo nad resursima ni u slučaju države ni u slučaju domorodaca. Međutim, rad je pokazao kako ograničeni princip privrženosti može opravdati pravo domorodaca na resurse. Prema tome, domorodačko stanovništvo treba da ima vlasništvo nad resursima samo u slučajevima kada je teritorija koju nastanjuju povezana sa njihovim životnim planom, i to samo ukoliko takva preraspodela ne utiče na osnovna ljudska prava ostalog stanovništva. U svim ostalim slučajevima egalitarna preraspodela resursa je pravednija opcija. Iz ovoga se jasno vidi da domorodačka prava na resurse treba da postoje, kao i da budu bazirana na principu organičene privrženosti, uz ograničenja principa privrženosti kroz osnovna ljudska prava.

Akadske rasprave o pravima domorodaca na resurse su još uvek u po-voju tako da ima puno prostora za istraživanja i iz domena političke teorije i iz domena pravnih nauka. Na osnovu ovog rada može se videti da postoje stvari koje je potrebno dalje ispitati. Postoji puno prostora za normativni rad iz domena političke teorije. Potrebno je preciznije odrediti granicu prava na resurse, što je kroz ovaj rad određeno samo u najširoj mogućoj formi u vidu osnovnih ljudskih prava. Ovaj rad jeste početni korak za ograničenje privrženosti, ali je i dalje nedovoljno precizan. Uži ili precizniji kriterijum bi bio mnogo korisniji. Takođe, postoji i puno prostora za pravnu analizu u ovom domenu. Pravo domorodaca na resurse je samo u nekoj meri zaštićeno kroz međunarodno-pravne dokumente. Za sada, najznačajniji dokumenti koji se bave zaštitom prava domorodaca na resurse su konvencije Međunarodne organiza-

cije rada 107³⁷ iz 1957. i 169³⁸ iz 1989, kao i Deklaracija Ujedinjenih nacija o pravima domorodačkih naroda iz 2007.³⁹ Potrebno je istražiti u kojoj se meri postojeći pravni dokumenti slažu sa opravdavajućim principima izvedenim u ovom radu. Odnosno, potrebno je temeljnije ispitivanje pravednosti konvencija o domorodačkim narodima kroz prizmu principa privrženosti.

BIBLIOGRAFIJA

- [1] "Universal Declaration on Human Rights", *United Nations*, No. 217, Paris, 1948.
- [2] "Indigenous and Tribal Peoples Convention", *International Labour Organization*, No. 169, 1989.
- [3] "Indigenous and Tribal Populations Convention", *International Labour Organization*, No. 107, 1957.
- [4] "United Nations Declaration on Rights of Indigenous Peoples", *United Nations*, No. 61/295, New York, 2007.
- [5] Armstrong, Chris, "Against 'Permanent Sovereignty' over Natural Resources", *Politics, Philosophy and Economics*, Vol. 14, No. 2, 2015, pp. 129–151, .
- [6] Armstrong, Chris, "Natural Resources: The Demands of Equality", *Journal of Social Philosophy*, Vol. 44, No. 4, 2013, pp. 331–347.
- [7] Armstrong, Chris, "Justice, Attachment and Natural Resources", *Jornal of Political Philosophy*, Vol. 22, No. 1, 2013, pp. 48–65.
- [8] Atkinson, Giles and Kirk Hamilton, "Savings, Growth and the Resource Curse Hypothesis", *World Development*, Vol. 31, No. 11, 2003, pp. 1793–1807.
- [9] Beljinac, Nikola, *Predmet i priroda patriotske privrženosti u pluralnim društvima*, doktorska teza, Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka, 2019.
- [10] Beteille, Andre, "The Idea of Indigenous People", *Current Anthropology*, Vol. 39, No. 2, 1998, pp. 187–192.
- [11] Finer, Matt, Jenkins N. Clinton, Pimm L. Stuart, Brian Keane, and Carl Ross, "Oil and Gas Projects in the Western Amazon: Threats to Wilderness, Biodiversity, and Indigenous Peoples", *PLoS ONE*, Vol. 3, No. 8, 2008: e2932.

³⁷ "Indigenous and Tribal Populations Convention", *International Labour Organization*, No. 107, 1957.

³⁸ "Indigenous and Tribal Peoples Convention", *International Labour Organization*, No. 169, 1989.

³⁹ "United Nations Declaration on Rights of Indigenous Peoples", *United Nations*, No. 61/295, New York, 2007.

- [12] Hodgson, Dorothy L, "Introduction: Comparative Perspectives on the Indigenous Rights Movement in Africa and the Americas", *American Anthropologist*, Vol. 104, No. 4, 2002, pp. 1037–1049.
- [13] Hyde, Tim, "Are Colonial Era Borders Drawn by Europeans holding Africa Back?", *American Economic Association*, July 31, 2016. Available from: <https://www.aeaweb.org/research/are-colonial-era-borders-holding-africa-back> (Accessed May 28, 2022).
- [14] Kymlicka, Will, *Contemporary Political Philosophy: An Introduction*, Oxford: Oxford University Press, 2002.
- [15] Moore, Margaret, "Natural Resources, Territorial Right and Global Distributive Justice", *Political Theory*, Vol. 40, No. 1, 2012, pp. 84–107.
- [16] Rawls, John, *A Theory of Justice*, Belknap Press, Cambridge, 1999.
- [17] Swift, Adam, *Political Philosophy: A Beginner's Guide for Students and Politicians*, Cambridge: Polity Press, 2014.
- [18] United Nations, "United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples", 2022. Available from: <https://www.un.org/development/desa/indigenouspeoples/declaration-on-the-rights-of-indigenous-peoples.html> (Accessed May 28, 2022).
- [19] Vujačić, Ivan i Jelica Petrović-Vujačić, „Ekonomski sistemi i novi politički kapitalizam”, *Godišnjak Fakulteta političkih nauka*, Vol. 12, No. 19, 2018, pp. 107–121.
- [20] Wenar, Leif, "John Rawls", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2017 Edition), Edward N. Zalta (ed.), 2017. Available from: <https://plato.stanford.edu/archives/spr2017/entries/rawls/> (Accessed May 22, 2022).

Milan Varda

INDIGENOUS PEOPLES' RIGHTS TO RESOURCES: WHY THEY CAN(NOT) BE JUSTIFIED?

Abstract

This Article is exploring whether indigenous peoples should have the right to control the resources belonging to the territories that they populate. The article explains why statist argument, according to which resources should belong to the state, is not justifiable. The article also presents why self-determination is not a proper principle for justifying indigenous peoples' rights to resources either. Therefore, the article claims that the attachment principle is the way to justify these rights. The article explores certain issues with this principle and proposes the "limited attachment principle" as a solution. Therefore, the article's claim is that rights to resources of indigenous peoples can be justified only if the territory on which resources are based is essential

for pursuit of people's life-plans, and if that pursuit does not impede basic human rights of others.

Key words:

indigenous peoples, right to resources, attachment principle, redistributive justice, liberal egalitarianism.